

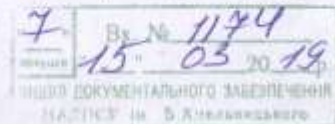
ВІДГУК

офіційного опонента **БІДУК НАТАЛІ МИХАЙЛІВНИ**
про дисертацію **ЯЦИШИНОЇ НІНИ ВОЛОДИМИРІВНИ**
«Формування прагматичної компетентності майбутніх перекладачів у
процесі професійної підготовки», подану до захисту на здобуття наукового
ступеня кандидата педагогічних наук
зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Актуальність дисертаційної роботи Яцишиної Н. В. не викликає сумніву, оскільки зумовлена внутрішніми та зовнішніми детермінантами розвитку філологічної освіти, науки та практики. До зовнішніх чинників належать: швидкі темпи науково-технічного прогресу, посилення міжнародного співробітництва, розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, а також євроінтеграційні прагнення України. Внутрішніми детермінантами визначено міжнародні вимоги до професійної мобільності та конкурентоздатності перекладачів на сучасному ринку праці, потреби у наданні якісних перекладацьких послуг та забезпеченні високого рівня іншомовної комунікації сторін-замовників; сучасні вимоги нормативно-правових документів і освітньо-професійних програм щодо формування професійної компетентності перекладача. Це актуалізує необхідність удосконалення системи професійної підготовки перекладачів в Україні, зокрема шляхом створення оптимальних умов для формування у них прагматичної компетентності, яка полягає у здатності чітко й виразно висловлювати думки, використовувати знання техніки мовлення (правильна постановка дихання, розвиток голосу, чітка та зрозуміла дикція, нормативна орфоепія), володіння експресивними, емоційними, логічними засобами мови та умінні спрямовувати їх для досягнення запланованого прагматичного результату. Водночас практика засвідчує, що лише 0,5 % випускників ЗВО володіють нею на високому рівні.

З огляду на вище зазначене, дисертантка пропонує шляхи удосконалення професійної підготовки майбутніх перекладачів, серед яких нагальними є створення відповідних та ефективних педагогічних умов, розроблення науково-методичного забезпечення, впровадження комплексу методичних заходів для формування прагматичної компетентності.

Дослідження *відповідає державним документам* про вищу освіту й виконане відповідно до наукової теми кафедри педагогіки «Інтегративні технології формування і розвитку особистісних та професійних якостей фахівців» (№ 0110U002179), що входить до плану науково-дослідних робіт Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського». Внесок здобувача полягає у визначенні сутності і структури прагматичної компетентності майбутніх перекладачів, а також дослідженні педагогічних умов формування означеної компетентності. Тему дисертації затверджено вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (протокол № 9 від 31.03.2016).

Складові *цілісності роботи* вбачаємо в наявності наскрізної ідеї. Дослідниця аргументовано обґрунтовує, що формування прагматичної компетентності майбутніх перекладачів - це складний динамічний процес, що спрямований на забезпечення позитивної мотивації студентів до перекладацької діяльності; інтеракцію дисциплін гуманітарного, мовознавчого циклів та фахових методик у процесі формування прагматичної компетентності майбутніх перекладачів; активізацію самостійної професійно-мовленнєвої (перекладацької) діяльності з іншомовними текстами та носіями мови; посилення усвідомлення студентами на рівні переконань значущості перекладацької діяльності. Цей процес відбувається з урахуванням вимог та положень офіційних державних і міжнародних нормативно-правових документів (Закон України «Про вищу освіту» (2014), «Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти» (ESG) (2006), «Хартія перекладача» (1963), Стандарт вищої освіти за спеціальністю «035 Філологія», «035.04 Германські мови та літератури (переклад включно)» та ін.), на основі створення педагогічних умов, та відповідного діагностичного та методичного інструментарію.

Не викликають заперечень логічно обґрунтовані *суперечності*, в цілому коректно сформульовані мета, завдання, об'єкт і предмет дослідження.

Для розв'язання окреслених завдань дисертантка широко використала комплекс взаємопов'язаних *методів дослідження* (теоретичні: аналіз, інтерпретація, моделювання, узагальнення; емпіричні методи: діагностичні анкетування, опитування, інтерв'ю, бесіда, спостереження, педагогічний експеримент; математичні: критерій χ^2 ; коефіцієнт кореляції Пірсона).

Це дозволило їй вперше в Україні отримати *наукові результати*, що мають важливе теоретичне і практичне значення для розвитку теорії та методики професійної освіти, зокрема:

уперше обґрунтовано педагогічні умови формування прагматичної компетентності майбутніх перекладачів (наявність позитивної мотивації студентів до перекладацької діяльності; інтеракція дисциплін гуманітарного, мовознавчого циклів та фахових методик у процесі формування прагматичної компетентності майбутніх перекладачів; активізація самостійної професійно-мовленнєвої (перекладацької) діяльності з іншомовними текстами та носіями мови; усвідомлення студентами на рівні переконань значущості перекладацької діяльності); розроблено модель і методику формування прагматичної компетентності майбутніх перекладачів у процесі професійної підготовки;

удосконалено: структуру прагматичної компетентності майбутніх перекладачів, яку складають іншомовно-мовленнєвий, перекладацько-дискурсивний, стратегічно-операціональний компоненти; критерії (емоційний, адекватність перекладу, успішність/ефективність комунікації), характеристику рівнів сформованості прагматичної компетентності майбутніх перекладачів (високий, достатній, задовільний);

набула подальшого розвитку сутність поняття «прагматична компетентність майбутнього перекладача».

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в: розробці й апробації спецкурсу «Прагматична компетентність майбутніх перекладачів»; навчально-методичного посібника «Методика формування прагматичної компетентності майбутніх перекладачів», удосконаленні змісту навчальних дисциплін «Основна іноземна мова (англійська)», «Друга іноземна мова (англійська)», «Англійська мова за професійним спрямуванням» шляхом введення тем щодо особливостей реалізації різного типу мовленнєвих актів англійською мовою для досягнення запланованого прагматичного результату й організації успішної комунікації майбутніми фахівцями з перекладу. Матеріали дослідження можуть використовуватися у закладах вищої освіти під час викладання фахових та психолого-педагогічних дисциплін («Прагматика. Мовленнєві акти», «Прагматика перекладу», «Теорія та практика перекладу», «Методика викладання іноземної мови», «Основи педагогічної майстерності», «Гендерна педагогіка», «Англійська мова» тощо).

Результати дослідження *впроваджено* в освітній процес Міжнародного гуманітарного університету (довідка про впровадження № 557 від 11.12.2017), Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (акт про впровадження № 66/24 від 16.01.2018), Одеського національного університету імені І. І. Мечникова (довідка про впровадження № 15-РВ від 29.01.2018).

Структура роботи адекватно відображає траєкторію руху дослідницької думки. Робота складається із вступу, трьох основних розділів, висновків до кожного з розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (206 найменувань) та 16 додатків на 50 сторінках. Повний обсяг дисертації становить 237 сторінок. Обсяг основного тексту складає 166 сторінок і містить 4 рисунки на 4 сторінках та 22 таблиці на 19 сторінках.

У **першому розділі** «Теоретичні засади формування прагматичної компетентності майбутніх перекладачів як педагогічна проблема» – здійснено теоретичний аналіз проблеми дослідження у вітчизняній та зарубіжній психолого-педагогічній літературі; розкрито сутність й структуру поняття «прагматична компетентність майбутнього перекладача»; визначено критерії, показники та схарактеризовано рівні сформованості прагматичної компетентності майбутніх перекладачів.

Дисертантка переконливо доводить, що незважаючи на малодослідженість поняття «прагматична компетентність» та дискусійний характер його трактування українськими та зарубіжними науковцями в контексті іншомовної професійної підготовки фахівців, очевидно є потреба в науковому обґрунтуванні та розширенні поглядів науковців та практиків на змістове наповнення та структуру прагматичної компетентності перекладачів. Цілком правомірним є авторське розуміння феномену «прагматична компетентність майбутнього перекладача» – як ситуаційної динамічної інформаційної структури, що складається з комбінації компетенцій майбутнього фахівця, яка сприяє здійсненню впливу на отримувача у відповідності до комунікативної інтенції відправника та правильному аналізу й розумінню комунікативного наміру отримувача в процесі професійного

іншомовного перекладацького спілкування. Структуру прагматичної компетентності автор характеризує як єдність трьох компонентів - іншомовно-мовленнєвого, перекладацько-дискурсивного і стратегічно-операціонального. З урахуванням структури прагматичної компетентності визначено критерії її сформованості: емоційний критерій, критерій «адекватність перекладу» та критерій «успішність/ефективність комунікації» з відповідними показниками. Залежно від сформованості прагматична компетентність майбутніх перекладачів може проявлятися на високому, достатньому та задовільному рівнях.

Найбільш суттєві результати дослідження представлені у **другому розділі** «Обґрунтування педагогічних умов формування прагматичної компетентності майбутніх перекладачів у процесі професійної підготовки». Дисертанткою визначено й обґрунтовано педагогічні умови та подано модель формування прагматичної компетентності майбутніх перекладачів у процесі професійної підготовки; розроблено й апробовано діагностувальну методику; визначено стан сформованості прагматичної компетентності майбутніх перекладачів у процесі професійної підготовки і подано результати констатувального зрізу.

Дисертанткою розроблено модель формування прагматичної компетентності майбутніх перекладачів, яка складається з трьох етапів (когнітивно-збагачувального, репродуктивно-продуктивного та оцінно-рефлексивного). Когнітивно-збагачувальний етап спрямовано на впровадження перших двох педагогічних умов. З цією метою дисертанткою розроблено факультативний спеціальний курс «Прагматична компетентність майбутніх перекладачів», що сприяв збагаченню знань студентів про основні терміни та поняття прагматики, види прагматики, сутність і структуру прагматичної компетентності, основні класифікації мовленнєвих актів, типи комунікативних стратегій, види мовленнєвої поведінки й правила розмови тощо. Реалізація третьої та частково четвертої педагогічної умови здійснювалася на репродуктивно-продуктивному етапі. Для цього дисертанткою розроблено навчально-методичний посібник «Методика формування прагматичної компетентності майбутніх перекладачів», який містить методичні рекомендації науково-педагогічним працівникам і студентам щодо формування прагматичної компетентності. Метою оцінно-рефлексивного етапу було закріплення професійної поведінки майбутніх перекладачів для досягнення успішності комунікації в професійному іншомовному спілкуванні та реалізацію четвертої педагогічної умови. Реалізація обґрунтованих автором педагогічних умов передбачала організацію активної професійно зорієнтованої навчально-мовленнєвої діяльності майбутніх перекладачів за модельованими комунікативними та рольовими квазіпрофесійними ситуаціями з метою спонукання студентів до професійно-мовленнєвої перекладацької діяльності в межах роботи з іншомовними текстами та носіями іноземної мови, під час яких студенти демонструють одержані знання мовного навчального матеріалу та специфічно-технологічні вміння і навички застосування перекладацького інструментарію.

У третьому розділі «Перевірка ефективності педагогічних умов формування прагматичної компетентності майбутніх перекладачів у процесі професійної підготовки» висвітлено мету і логіку експериментального дослідження; подано методику формування прагматичної компетентності майбутніх перекладачів у процесі професійної підготовки та порівняльний аналіз результатів дослідження.

Експериментальне дослідження проводилося впродовж 2015–2017 років у трьох вищих навчальних закладах. Було залучено 392 респонденти, із них: 188 перекладачів-практиків; 101 особа – експериментальна група та 103 особи – контрольна група (2, 3, 4 курси).

Формувальний етап експерименту підтвердив дієвість та ефективність педагогічних умов і методики формування прагматичної компетентності майбутніх перекладачів. Результати аналізу засвідчили, що після завершення експерименту майбутні перекладачі експериментальної групи мають переважно високий (35,7 %) та достатній (46,6%) рівні сформованості прагматичної компетентності, ніж студенти контрольної. У контрольної групи ці дані відповідно становлять 7,2% і 37,6%, а кількість фахівців із задовільним рівнем становить 55,2%, що на 37,5% більше, ніж в експериментальній.

Безперечно цінними і заслуговують на увагу розроблені автором методичні рекомендації науково-педагогічним працівникам і студентам щодо формування прагматичної компетентності майбутніх перекладачів. Зокрема, дисертантка рекомендує: оптимізувати зміст навчальних програм за рахунок впровадження в освітній процес факультативного спеціального курсу «Прагматична компетентність майбутніх перекладачів»; використовувати такі ефективні форми і методи навчання як: лекції (лекція-пленарне засідання), практичні заняття дискусійно-аналітичного характеру, професійно-вмотивована самостійна робота, творчі завдання (підготовка рефератів, конспектів, презентацій досліджуваного матеріалу тощо), квазіпрофесійні завдання – комунікативні ділові, рольові ігри, дискусії; метод кейс-стаді, метод мотивації навчально-пізнавальної діяльності тощо.

Отже, в дисертації подано повний цикл дослідження – від теоретичного аналізу проблеми до широкого впровадження наукових результатів у практику. Основні наукові результати, теоретичні напрацювання та методичні положення, висновки є обґрунтованою системою ідей для вдосконалення змістово-процесуального компонента професійної підготовки майбутніх перекладачів, зокрема у контексті формування їх прагматичної компетентності.

Висновки результатів дослідження синхронізують кожному із завдань і забезпечуються відповідними матеріалами.

Основні результати дослідження за темою дисертації опубліковано у 16 наукових працях, із них 1 навчально-методичний посібник, 5 наукових статей – у фахових виданнях України в галузі педагогіки, 1 стаття – у періодичному виданні іноземної держави, 6 публікацій – у матеріалах наукових конференцій, 3 праці (2 – у співавторстві) – додатково відображають результати дисертації.

Позитивно оцінюючи наукове і практичне значення результатів дисертації висловимо *побажання і пропозиції*, врахування яких увиразнило б високий рівень викладу наукового матеріалу:

1. У першому розділі дисертації доречно було б поміркувати над окресленням сучасних наукових підходів до формування прагматичної компетентності майбутніх перекладачів (наприклад, соціокультурний, контекстний, міждисциплінарний, прагматичний та ін.) Поза увагою дисертантки залишилися принципи, яких необхідно дотримуватися у формуванні прагматичної компетентності майбутніх перекладачів. На нашу думку, це значно підсилило б теоретичні та методичні засади означеної проблеми дослідження.

2. Потребують більшої аргументації та обґрунтування визначені дисертанткою критерії, особливо їхня кореляція з компонентами (за визначеними компетенціями). Такі критерії як «адекватність перекладу» та «успішність/ефективність комунікації» за їх назвами радше є показниками. На наш погляд, автору варто було б звернути увагу на *когнітивно-пізнавальний критерій*; за показниками для «успішності/ефективності комунікації» (здійснення комунікативного наміру, адекватне сприйняття адресатом змісту повідомлення, досягнення згоди між співрозмовниками) логічним був би *комунікативно-репродуктивний критерій*; за показниками «адекватності перекладу» (вміння аналізувати текст оригіналу, вибір адекватних перекладацьких засобів для відтворення контенту іншою мовою, здатність передавати зміст тексту оригіналу рівноцінними засобами) раціональним є *професійно-контекстний критерій*. Оскільки одна з педагогічних умов спрямована на підвищення позитивної мотивації студентів до перекладацької діяльності, відповідно доцільно було б виокремити у структурі прагматичної компетентності *особистісно-мотиваційний* компонент з відповідним критерієм, наприклад *емоційно-рефлексивним*.

3. Вважаємо, що окремі педагогічні умови потребують більшої наукової аргументації як щодо їх формулювання, так і щодо реалізації. Зокрема, у змісті роботи дисертантка розглядає умови як «зовнішні обставини» спеціально створені викладачем, проте у назві першої педагогічної умови автор використовує термін «наявність» (як констатацію факту) позитивної мотивації студентів», хоча у тексті роботи наголошує на розвитку / підвищенні / активізації мотивації). Четверта педагогічна умова «усвідомлення студентами на рівні переконань значущості перекладацької діяльності» певною мірою перегукується з першою. Дискусійним є вибір дисциплін для реалізації другої педагогічної умови (дисципліни гуманітарного та мовознавчого циклів, це авторський поділ на такі цикли, чи це визначено у навчальних планах? У такому разі варто було у додатках розмістити навчальні плани). Автор виділяє низку дисциплін (Історія України, Історія зарубіжної літератури, Право, Філософія, Менеджмент, Психологія, Вступ до мовознавства, Історія іноземної мови, Етика, Логіка, Політологія, Соціологія), проте недостатньо аргументує їх вибір, розкриває взаємодію та взаємозв'язок із фаховими методиками. З тексту роботи не зрозуміло, що автор розглядає під фаховими методиками.

4. Головний акцент дисертантка робить на авторському факультативному спеціальному курсі «Прагматична компетентність майбутніх перекладачів» (на його основі реалізуються 1-2 педагогічні умови). Водночас вважаємо, що необхідно було б звернути увагу на той факт, що факультативний курс не є обов'язковою дисципліною для вивчення (за бажанням студента). Можливо доцільно було б ввести його у блок вибіркових дисциплін.

5. Більшій структурованості і змістовності варто було б надати рисунку моделі формування прагматичної компетентності майбутніх перекладачів у процесі професійної підготовки.

Висловлені побажання і пропозиції не знижують загальної високої оцінки дисертації, що відповідає вимогам паспорту спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Є підстави стверджувати про наукову зрілість дисертантки, демонстрацію високого рівня структурованості наукового мислення, нестандартний підхід до аналізу порушених проблем, здатність до системного вивчення різних аспектів досліджуваних явищ і процесів; уміння окреслювати перспективи подальших пошуків у цих галузях.

ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК

Дисертаційна робота **ЯЦИШИНОЇ НІНИ ВОЛОДИМИРІВНИ «Формування прагматичної компетентності майбутніх перекладачів у процесі професійної підготовки»** є самостійним теоретично і методично обґрунтованим, завершеним дослідженням актуальної проблеми. За якістю дослідження, рівнем наукової новизни одержаних результатів і їх практичною цінністю робота відповідає вимогам пунктів 9-15 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженим Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 (зі змінами), а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри практики іноземної мови
та методики викладання
Хмельницького національного університету

Н. М. Бідюк

Підпис Бідюк Н.М. засвідчую:
Перший проректор, проректор з науково-педагогічної
та наукової роботи Хмельницького національного
університету

М. П. Войнаренко